

Johannes Myyrä

Valitusta

Viime viikkoina kansaa ja sen hallitusta ovat puhuttaneet jatkuvat valitukset psykoterapiaan pääsemisen vaikeudesta. Alueellinen eriarvoisuus on yksi ongelma. Asuinpaikasta riippuu, löytyykö mielenterveyskuntoutujalle terapeuttia, koska useimmat terapeutit toimivat vain suurissa kasvukeskuksissa. Suuren päivälehdessä yleisönosastossa valitetaan myös, että ”psykoterapiaan hakeutuminen ja hoidon saaminen on vähävaraiselle potilaalle liian kallista. Ennen varsinaisen psykoterapian aloittamista asiaan kuuluu käydä arviokäynneillä psykoterapeuteilla. Sopiva psykoterapeutti ei välttämättä ole se ensimmäinen, jolle arviointiajan sattuu saamaan. Tällöin potilas joutuu käymään useammalla terapeutilla ja maksamaan jokaisesta käynnistä 70–90 euroa. Jos potilas käy vaikkapa kahdella psykoterapeutilla kaksi kertaa, kokonaissumma nousee jo niin suureksi, että esimerkiksi sairauspäivärahalla tai kuntoutustuella elävälle se on liian paljon. Toinen ongelma psykoterapiassa vähävaraisten potilaiden kannalta on myös se, että jotkut psykoterapeutit laskuttavat kaikista poissaoloista, vaikka potilas olisi korkeassa kuumeessa eikä pääsisi vastaanotolle ja vaikka hän yrittäisi hyvissä ajoin perua käynnin sairauden takia.” (*Helsingin Sanomat* 17.7.2019) Valittajat kokevat tämän moraalittomana. Terapiapalkkion

omavastuuosuus saattaa myös olla kohtuuttoman korkea. Kelan korvausten nousu ei vähentänyt kaikkien potilaiden kustannuksia, koska terapeutit nostivat omia palkkioitaan. Terapeutit puolestaan valittavat koulutuksensa kalleutta. Sen kallein osa on suuntauksesta riippuen oma hoito, jota Kela ei korvaa mitenkään. Koulutuksen siirtyminen ahneeseen yhdistyksiltä ahneeseen yliopistoon ei myöskään vähentänyt teoriakoulutuksen hintaa. Monet joutuvat ottamaan lainaa saadakseen koulutuksen maksettua. Valitusta riittää myös koulutuksen kohtuuttomista vaatimuksista ja opetuksen tasosta.

Amerikkalainen filosofi Avital Ronell (*Le Nouvel Observateur* 2853, 2019) pohtii haastattelussaan, mitä valittaminen oikeastaan on. Sillä voidaan tarkoittaa surun tai tuskan ilmaisua tai valituksen tekemistä koetusta vääryydestä ja epäoikeudenmukaisuudesta. Valituksen tekeminen on muutoksen hakemista vallitsevaan asiantilaan. Se on valtaa vailla olevien ase tilanteessa, jossa ei voi asettua suoraan vastarintaan. Valittamista ei kuitenkaan arvosteta. Vallitsevassa machokulttuurissa se kuuluu naisille lapsille, juutalaisille ja pakolaisille. Valittaminen merkitsee aina omasta vallasta luopumista ja on siksi häpeällistä.

Aina kulttuuri ei ole määrännyt valittamiselle

tätä halveksittua asemaa. 600-luvulla kirjoitettu Andreas Kreetalaisen katumuskanoni alkaa sanoilla ”Mistä alkaisin valittaa kurjan elämäni tekoja? Miten aloittaisin valitusvirteni?” Tämä kanoni lauletaan yhä suuren paaston alussa. Kirjallisuuden historiassa elegjalla oli arvostettu asemansa raamatun valitusvirsiä Rilken *Duinin elegioihin* asti. Miksi valittamista ei pidetä enää arvossa? Nietzschen julistaman Jumalan kuoleman jälkeen puhuvat, joiden tehtävä oli välittää syvimät tuskamme, joista ei voi puhua, on kyseenalaistettu. Valitusvirsiä on tullut jätettä, jolla ei ole enää osoitetta.

Kuitenkin aikamme on täynnä valitusta, joka ei löydä runon muotoa vaan muuttuu loputtomiksi oikeudenkäynneiksi yhä korkeammassa tuomioistuimissa. Sosiaalinen media on täynnä valitusta ja Yhdysvaltain presidentti on maansa suurin valittaja Twitter-viesteineen. Suomessa politiikka uhkaa hukkaa valitusvirsiin julkisessa mediassa saadusta kohtelusta. Meillä ja maailmalla Tellervo Kalleinen ja Oliver Kochta-Kalleinen saivat helposti kerättyä isoja valituskuoroja videoprojekteihinsa.

Valittaminen on vaarallista. Ihminen paljastaa siinä mieltymyksensä, inhonsa ja pettymyksensä ja asettuu alttiiksi Toisen arvostelulle. Valittaminen on hyökkäävyyttä, joka voi herättää vastahyökkäyksen. Se on kapina maailman ilmenemistapaa vastaan ja siksi ylimmän vallan herjaa. Se paljastaa maailmassa ja kulttuurissa särön, kielteisen asian-tilan. Goethen mielestä valituksen lausuminen on eettinen hyökkäys sitä maailmaa vastaan, jossa asumme. Valittaminen ja sille rinnakkaiset vetoisuus, protesti ja kritiikki voisivat johtaa poliittiseen toimintaan, mutta pelkästään niihin jääminen halvaannuttaa todellisen toiminnan. Nietzschen mielestä valittaminen voi avata uusia alueita, joihin ei ole aikaisemmin päästy, mutta se voi olla myös pessimistinen ja mustaava rappion merkki. Se on lääke ja myrky (Pharmakon) yhtäaikaan. Valituksessa elää toive muutoksesta. Valittamatta jättäminen on arvostettua joissain kulttuureissa. Buddhalaisuudessa maailma on otettava vastaan sellaisenaan. Jotkut tulkitsevat myös kristinuskon vaativan sopeutumista Jumalan luomaan parhaaseen mahdolliseen maailmaan ilman

turhia valituksia.

Immanuel Kant taas ajatteli, että ihminen haluaa olla keskenkasvuinen ja ulkoisen auktoriteetin talutusnuorassa kuten linnut, jotka palaavat häkkiinsä tehtyään pienen pyrähdysten oven avauduttua. Siten valittaja takertuu toistuvaan mekanismiin, jonka tavallista kulkua ei uskalla rikkoa. Kierkegaard kirjoitti vapauden ahdistavuudesta. Nietzsche haastoi avautumaan ekstaattiselle ilolle, tarjoutuvan seikkailun, odottamattomien sattumien ekstaattiselle ilolle.

Psykoanalyttikot ovat tulkinneet valittamista monin tavoin. Ranskassa François Roustang piti sitä sairaana ja tuhoisana narsismina. Hänen mielestään valittaja suree sitä, että on joutunut kasvamaan ja luopumaan kaikkivoipaisuuden harhastaan. Valittaminen on tuhoisaa nautintoa, kuten mikä tahansa riippuvuus. Se on kuoleman viettiä. Hän ei ymmärtänyt, että valitus myös todiste energiasta, joka jaksaa yhä taistella kaikkia muita ja maailmaa vastaan.

On olemassa yhteiskunnallisia katastrofeja, joista ei puhuta ja jotka kuitenkin ovat kaikessa läsnä. Valitus auttaa jatkamaan keskustelua niistä. Britit ovat kuuluisia periaatteestaan ”älä selitä, älä valita”. Kuitenkin brexitin toteututtua tullaan sanomaan: olisipa osattu edes valittaa.

Onko valituksella aina väärä osoite, kun se ei johda mihinkään muutokseen? Kuka voisi vastata valitushuutoon? Jumala, anonyymi viirasto, vallan päämajat? Onko se aina vetoisuus? Odotetaanko siihen edes vastausta? Psykoterapian saatavuudesta on tehty kansalaisaloite hoitotakuusta, ja eduskunta ottaa sen käsiteltäväkseen. Kovin hyvää ei lupaa siitä käyty julkinen keskustelu, jossa kansanedustajat kannattivat 10 hoitokerran terapiaa skitsofreenikoille.

Terapeutti saa kokea monenlaista valitusta. Potilaat valittavat omaa huonouttaan ja pahuttaan, saamansa epäoikeudenmukaista kohtelua, vaille jäämisiään, terapeutinsa kyyttömyyttä ymmärtää heidän kärsimystään. Psykoterapiassa surkea sanaton itku voi muuttua jaetuksi puheeksi ja tulla niin yhteisen vastuun piiriin. Siirtosuhteessa terapeutti voi onnistua

tavoittamaan ja tuomaan puheeseen esimerkiksi masennuksen mykkyyteen tuomitseman ihmisen valituksen, jota potilas ei pysty muuten ilmaisemaan. Siten potilas voi vähitellen löytää oman halunsa ja tavat sen toteuttamiseksi. Hänen ei enää tarvitse tyytyä vain valittamaan omaa kehnouttaan tai maailman

epäoikeudenmukaisuutta. Hänestä voi tulla elämänsä aktiivinen kokija ja toimija ja hän voi muuttua ihanasta Toisen halua etsivästä ihmisestä itsenäiseksi omaa ainutkertaisuuttaan toteuttavaksi yksilöksi. Siten terapia on yhtä vaarallista kuin valittaminenkin. Valitettavasti?